

N:o 207.

Af herr **E. Beckman**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning af utvandringsfrågan.*

I motion n:o 16 i Andra Kammaren har herr *C. J. Jakobson* hemställt om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning af emigrationsfrågan.

Visserligen har denna synnerligen viktiga fråga härigenom dragits under Riksdagens pröfning. Men då jag håller före, att vissa synpunkter utöfver dem, som af motionären blifvit framställda, böra underställas Riksdagen, äfvensom att några af föremålen för en ifrågasatt utredning böra närmare angifvas, tillåter jag mig härmed att i denna min motion fram-bära hvad som särskildt synts mig böra komma till beaktande.

Utvandringen till främmande länder har under åren 1851—1903 be-röfvat landet en folkmängd af omkring 1,077,000 personer. Invandringen har däremot varit jämförelsevis obetydlig. Den kan till och med år 1900 beräknas till vid pass 165,000 personer. En nettoförlust af omkring 900,000 personer är således resultatet af denna sedan midten af förra århundradet oafbrutet pågående befolkningsrörelse.

En mindre del af de utvandrande, omkring 5,000 personer årligen, styra kosan till grannländerna, Norge, Danmark och Tyskland. Men af dessa utvandrare återvända i regeln ungefär halfva antalet, då däremot från Amerikas Förenta stater, dit hufvudströmmen går, jämförelsevis få återvända till det gamla fosterlandet.

I fråga om utvandringen till transoceanska världsdelar (nästan ute-slutande Amerika) må här meddelas följande siffror, hämtade ur G. Sund-bärgs öfversiktstabeller:

1866—1870 utvandrade årligen	16,115 personer
1871—1875 » »	8,411 »
1876—1880 » »	12,091 »
1881—1885 » »	29,524 »
1886—1890 » »	35,977 »
1891—1895 » »	28,376 »
1896—1900 » »	12,527 »

Från de tre senaste åren må följande siffror anföras:

1901	17,960 emigranter
1902	29,001 »
1903	29,944 »

År 1903 har att uppvisa det största antalet emigranter under det senaste tiotalet år. Under innevarande år är det väl antagligt, att emigrationsströmmen kommer att något, kanske väsentligt, sjunka, emedan affärsställningen i Förenta staterna oförtydligt försämrats. »Men», skrifer G. Sundbärg, »sådana äro utvandringsförhållandena i vårt land, att, detta oaktadt, vi böra vara beredda på att äfven under 1904 emigranternas antal får räknas i tiotusental.»

Till jämförelse må meddelas utvandringstalet (d. v. s. årliga antalet utvandrare på 1,000 af medelfolkmängden) för våra grannländer:

	1886—1890	1896—1900	1902
Sverige	7,59	2,49	6,55
Norge	8,26	3,15	9,06
Danmark	4,01	1,17	2,81
Tyska riket.....	2,01	0,47	0,56
Ryssland	0,48	0,34	0,48
Medeltal för Europa.....	2,13	1,44	2,48

Hvad som särskildt springer i ögonen är den stora skillnaden mellan å ena sidan Sveriges, å den andra Danmarks och Tysklands emigration.

En närmare inblick i emigrationsstatistiken lägger i dagen, hur ogynnsamt utvandringen inverkar på vårt lands ekonomiska och sociala utveckling. Emigranterna, såväl män som kvinnor, tillhöra i regeln den kraftfullaste, mest arbetsföra åldern 15—35 år. Det är visserligen omöjligt att i noggranna siffror uppgifva hvad hvar och en af dem under sina första 15 improduktiva år kostat samhället. Men enligt de för olika länder gjorda sannolikhetsberäkningar, på hvilka jag här icke skall närmare inlåta mig, är det alldeles uppenbart, att den *rent ekonomiska* förlusten dels genom dessa direkta utgifter, dels genom minskningen i landets arbetskraft är ofantlig.

Ännu betänkligare är måhända *förlusten af andlig kraft*. Det torde nämligen vara en känd erfarenhet, att det är företrädesvis bland den energiska, intelligenta delen af ungdomen som utvandrarehären rekryteras. Det är i främsta rummet de företagsamma, som i så stor utsträckning söka att slå sig fram i Nya världen — de slöa och oföretagsamma stanna nog oftast hemma.

En följd af ungdomens utvandring är, att *åldersfördelningen* i vårt land ställer sig allt ogynnsammare. Vi få i stort sedt öfverflöd på barn och åldringar, men brist på arbetsfört folk. Då vidare den manliga emigrationen är betydligt starkare än den kvinnliga — under åren 1851—95 emigrerade i rundt tal 462,000 män mot 329,000 kvinnor — har den sedan långa tider härskande ogynnsamma proportionen mellan könen tilltagit och kvinnornas öfvertal ökats.

Slutligen medför emigrationen, att Sveriges folkmängd tillväxer långsammare än Europas i gemen. Detta åter betyder bland annat en ständigt fortgående relativ *minskning i vår försvarskraft* gentemot andra nationer. I en tid, då så stora ansträngningar göras för att stärka vårt försvar, torde detta förhållande vara väl värdt att beaktas.

Visserligen höjas ännu spridda röster, som förkunna, att emigrationen är till afgjord nytta för vårt land därigenom att den förhindrar öfverbefolkning. Men häremot kan ställas det oemotsägliga faktum, att åtminstone på landsbygden råder brist på arbetskraft, en brist, som mångestades torde vara den väsentligaste anledningen till att det svenska jordbruket utvecklar sig långsammare, än man synes kunna hafva skäl att förvänta. Äfven må här erinras om de på senare åren »nyupptäckta» möjligheter, vårt land erbjuder en företagsam befolkning och som, så att säga, ropa efter de tiotusental kraftiga armar, utvandringen beröfvar oss.

En »öfverbefolkning» kan det sålunda ej på långa tider vara tal om i vårt vidsträckta land med dess rika naturliga tillgångar, men väl kan man alltmera tala om en förlamande »underbefolkning».

Med de tusentals släktskapens och vänskapens band, som sammanknyta svenskarne i det gamla och nya hemlandet, är det helt naturligt, att en tämligen omfattande utvandring till Förenta staterna måste anses höra till sakernas ordning. Men med våra numera rådande ekonomiska förhållanden och med vårt lands rika utvecklingsmöjligheter måste från det allmännas synpunkt den höjd, till hvilken utvandringssiffrorna springa upp, anses alldeles onaturlig. Också höjas från personer, som gjort emigrationsfrågan till ett särskildt studium — jag erinrar om G. Sundbärg och G. H. von Koch — starkare än någonsin röster, som kräfva, att man

icke skall med händerna i skötet, overksam och stillatigande, åse »denna åderlåtning af den svenska nationen».

Och så mycket tyckes man i alla händelser nu vara enig om, att man bör göra hvad som kan göras för att, om jag så må uttrycka det, reglera strömmen och hindra, att den flyter öfver sina naturliga bräddar.

En ytterligare maning härtill har man i det sakförhållandet, att våra utvandrare icke längre i Amerika finna en lika säker och riklig utkomst, som för något tiotal år tillbaka. Förenta staternas villighet att med öppna armar mottaga emigrationen synes äfven, till och med i fråga om skandinaverna, vara i nedgående. Det uppgifves också i pressen, att president Roosevelt för sin del afråder svenskarne från att invandra, ehuru de enligt hans uttalade åsikt äro de yppersta bland emigranter.

Ingen lär vilja förneka, att första villkoret för att med hopp om framgång kunna göra något till reglerande af utvandringen är, att man äger en grundlig insikt i utvandringsfrågan. Först efter en noggrann och fullständig utredning rörande utvandringens orsaker kan man bedöma arten af de åtgärder, som från det allmännas sida till äfventyrs böra vidtagas.

Jag behöfver knappast förutskicka den erinran, att alla våldsamma åtgärder, såsom emigrationsförbud och dylikt, måste anses på förhand utdömda. Mot dem skulle vår gamla nedärfda frihetskänsla oemotståndligt resa sig. Likaså torde knappast behöfva erinras om det *själfklara* förhållandet, att alla sådana reformer, som göra, att vårt svenska folk känner sig hemma och herre i eget hus eller som skapa trefnad och nya tillfällen till arbete och lättad utkomst, utan tvifvel bidra att reglera eller inskränka utvandringen. Så exempelvis allmän medborgarrätt, ett vidgad folkbildningsarbete, egna-hems-frågans lyckliga lösning, skattelagstiftningens reformerande, vårt näringslivs höjande på skilda områden o. s. v. — med andra ord reformer både i politiskt, socialt och ekonomiskt hänseende. Den jämförande statistiken för Europa synes visserligen gifva vid handen, att utvandringens förnämsta driffjäder är af ekonomisk natur: emigrationen stiger och sjunker med goda och dåliga tider i Amerika. Men det lär väl icke kunna bestridas, att missnöje i socialt afseende, en mer eller mindre berättigad känsla af vantrefnad i det egna landet måste verka som en ytterligare sporre.

Då jag nu öfvergår till ett angifvande af den ifrågasatta utredningens föremål, är jag naturligen icke i tillfälle att framlägga något fullständigt program. Jag tillåter mig blott framhålla tre särskilda synpunkter, som synas mig böra särskildt uppmärksammas. Utredningen bör omfatta: *dels* en socialstatistisk undersökning af emigrationen inom olika samhällslager och olika delar af vårt land, *dels* en undersökning om åtgärder, som

kunna vidtagas för att på bästa sätt tillgodogöra sig och möjligen befrämja återinvandringen till Sverige, dels slutligen en undersökning af amerikanska förhållanden, särskildt på näringslivets och folkbildningens område, i syfte att utröna hvad som till äfventyrs kan vara förtjänt af efterföljd.

Hvad då först angår den socialstatistiska undersökningen af emigrationen och dess orsaker, synes den lämpligen kunna anförtros åt ett af våra statistiska verk, antingen statistiska centralbyrån eller kommerskollegiets afdelning för arbetsstatistik. Med någon ökning af arbetskrafterna skulle en sådan undersökning säkerligen kunna tillfredsställande ordnas. Uppgiften skulle vara — för att anföra prof. P. Fahlbeck — att företaga »en särskild undersökning för hvar och en af de olika befolkningsgrupper, som deltaga uti emigrationen, och slutligen äfven en personlig enquête». Det är nämligen tydligt, att orsakerna till utvandringen ej äro desamma för män och kvinnor, för besuttne och obesuttne, för olika yrken och samhällslager, ej heller för olika landsdelar. Flera af de frågor, som man under nuvarande outredda förhållanden gör sig förgäfvets, skulle helt säkert genom en sådan undersökning blifva besvarade. Utan tvifvel skulle densamma också kasta ett välbehöfligt ljus öfver många af våra inre sociala förhållanden och redan på denna grund vara att anbefalla.

Det ligger i sakens natur, att härvid den s. k. »personliga undersökningsmetoden» måste i väsentlig mån anlitas. Lämpliga ombud skulle med ledning af fastställda formulär personligen söka upplysningar af utvandrarnas rörande orsaken till deras afresa m. m. och från dem insamla primäruppgifterna. Särskildt i vissa hamnstäder, framförallt Göteborg, skulle sådana personliga enquêter företagas. Måhända skulle de s. k. arbetsförmedlingsanstalterna kunna åtaga sig detta uppdrag. I annat fall torde det statistiska verk, åt hvilket ledningen af hela denna undersökning anförtros, lätt nog kunna anställa för saken intresserade ombud, så som, exempelvis, kommerskollegiets arbetsstatistiska afdelning redan för vissa uppgifters insamlade begagnar sig af platsombud.

Såsom redan har erinrats är visserligen återinvandringen från Amerika till Sverige jämförelsevis obetydlig. Men åtskilliga orsaker, såsom hemlängtan, släktförhållanden, svårighet att utstå klimatet, stundom äfven ekonomiska missräkningar m. m. förmå dock hvarje år ett antal enskilda personer eller familjer att återvända. Under hårda tider i Amerika är antalet af dem, som återkomma, jämförelsevis beaktansvärdt. Och från deras läppar hör man ofta nog, att långt flere skulle önska att återinvandra, om blott gynnsammare villkor för ekonomisk utkomst och särskildt för vinnande af egna hem i Sverige stode till buds. Häraf torde man kunna draga den slutsats, att, om egna-hems-tankens i vårt land, såsom man vågar hoppas,

förverkligas i stort och icke förvisas upp till det nordliga Norrland, antalet återinvandrande skulle icke obetydligt ökas. Att detta icke skulle vara utan betydelse för vårt lands utveckling är lätt att inse. Den praktiska blick och de nya idéer, som dessa immigranter förvärfvat sig under sina läroår i Amerika, skulle verka väckande och sporrande på deras omgifning i den bygd, där de slog sig ned.

Sådana som förhållandena för närvarande äro, inträffar det emellertid ofta, att de återvändande känna sig främmande och bortkomna i det gamla fosterlandet, ha svårt att skaffa sig platser eller jordbruk och därför efter någon tids vistelse fara tillbaka till Amerika.

Ett villkor för att fästa dem vid Sverige är, synes det mig, att man gör hvad som lämpligen kan göras för att bistå dem i deras sträfvan att här åter få fast fot. Detta skulle i väsentlig mån kunna ske, om staten inrättade en äfven för andra ändamål välbehöflig *arbetsförmedlingsbyrå*, till hvars särskilda uppgift äfven skulle höra att stå till tjänst för återvändande landsmän. De skulle där erhålla underrättelse rörande arbetsförhållanden, egnahemsföretag, anvisning på lämpliga platser och passande verksamhet. En sådan byrå borde också hafva ombud i Amerika. Ty en förtroendefull samverkan mellan vårt land och upplysta, Sverige tillgifna landsmän i Nya världen skulle säkerligen vara till fromma för både »det gamla» och »det nya hemlandet».

Långt viktigare än att, såsom jag här antydt, tillgodogöra sig den jämförelsevis fåtaliga återinvandringen är dock att tillgodogöra sig och omsmälta det verkligt goda, som finnes i Amerika, att — för att begagna ett känt ord — »flytta Amerika öfver till Sverige» och så förmå vår ungdom att i sitt eget land se »framtidlandet». Första villkoret härför är en verklig kännedom af amerikanska förhållanden och alldeles särskildt af våra landsmäns ställning i Förenta staterna. Och härmed kommer jag till den tredje af de synpunkter jag ofvan framhållit.

I afseende på de amerikanska förhållandena i allmänhet torde utredningen närmast böra omfatta den för alla europeiska länder viktiga frågan, hvarför Amerika inom industriens och flere andra områden kan bjuda arbetarne så gynnsamma villkor och hvad orsaken är till den öfverlägsenhet på flera områden, som gör, att Amerika i mycket blifvit den gamla världens läromästare. Denna fråga sysselsätter ju sedan längre tid hela den industriella världen och har föranlett undersökningar såväl från enskildes som från statsmyndigheternas sida. De praktiska engelsmännen ha särskildt på senare år insett den oafvisliga nödvändigheten att lära noggrant känna de förhållanden, som gjort Amerika till en så farlig medtäflare på världsmarknaden. Allmänt känd är den s. k. Mosely's expedition i detta syfte.

En förmögen arbetsgifvare, Mosely, inbjöd år 1902 23 framstående representanter för arbetarnes organisationer att åtfölja honom på en studieresa i Förenta staterna för att på ort och ställe undersöka de industriella förhållandena därstädes. Under oktober—december besöktes flere af de förnämsta industricentra, och deltagarne afgåfvo sedan hvar för sig utförliga redogörelser för sina iakttagelser samt besvarade dessutom 38 af expeditionens ledare framställda frågor. Bland dessa må nämnas: om arbetsledning och förhållandet mellan arbetare och arbetsgifvare, arbetstid, aflöningsmetoder, skiljenämnder och skiljedomsförfarande vid arbetstvister, arbetarnes bostads- och konsumtionsförhållanden samt folkbildningens och den tekniska undervisningens ståndpunkt. Svaren, som i hvarje fall utgöra en jämförelse med engelska förhållanden, anses af stor betydelse för den industriella verksamheten i England. Högst betecknande är, att denna expedition efterföljts af en ny — äfven den bekostad af Mosely — med uppgift att studera det inflytande, som det amerikanska skolsystemet, hvars öfverlägsenhet i flera afseenden framhållits af den föregående expeditionen, synes utöfva på nationens näringslif.

De nu nämnda undersökningarna äga naturligtvis intresse för alla länder. Men de svar de lämna adressera sig dock till engelska förhållanden. De kunna ej utan vidare tagas för goda för våra särskilda behof af upplysningar, men väl tjäna såsom en ledning och ett förarbete för *en svensk undersökning af amerikanska förhållanden*. Att en sådan kommer till stånd synes mig i hög grad af behovet påkalladt. Äfven vi torde i likhet med de stora länderna behöfva lära af Amerika och i vissa afseenden »amerikanisera vår industri». Härtill kommer vikten af ett svar på den tvistefråga, som för närvarande skiljer arbetare och arbetsgifvare med afseende på orsaken till de hos oss jämförelsevis låga lönerna. Arbetsgifvarne framhålla såsom ett hufvudskäl bristande arbetsintensitet hos arbetarne. Dessa åter påpeka såsom orsak brister i arbetsledningen, gammalmodiga maskiner och ett otillfredsställande förhållande mellan arbetare och arbetsgifvare. En undersökning, verkställd af kompetenta personer ur både arbetsgifvares och arbetares led, torde därför under nuvarande förhållanden vara synnerligen behöflig och kunna lämna rika uppslag för industriens utveckling.

Men undersökningen skulle icke endast omfatta industriens ställning i afseende på dess yttre organisation, utan i lika hög grad ägnas åt hvad som torde vara ett af de djupast liggande källsprängen till Amerikas industriella och ekonomiska kraft: dess *folkbildning*.

Den s. k. ekonomiska välfärdskommittén af år 1887, tillsatt för att afgifva förslag »till åtgärder i syfte att upphjälpa den ekonomiska ställ-

ningen i landet», lämnade visserligen icke synnerligen djupa spår efter sig i fråga om Sveriges ekonomiska utveckling. Men den skar sig dock en oförvissnelig lager: den lyfte blicken ut öfver billiga hypotekslån och nedsatta järnvägsfrakter och påvisade det oupplösliga sambandet mellan ett folks materiella och andliga framåtskridande. Skolväsendets, särskildt folkskolans, utveckling och ombildning framhölls af kommittén såsom ett af grundvillkoren för vår ekonomiska förkofran. Vid denna reform torde i mycket föredömet böra sökas just i Förenta staterna. Det erkännes allt allmännare, att hvad vårt folk behöfver är nationell samling genom klass- och kastskillnadsprincipens utdrifvande ur vårt samhällslif. Första villkoret härför synes vara, att barnens uppfostran grundas på en genomförd likställighet. I Amerika är *folkskolan bottenskola*. Där skiljas ej de olika samhällsklasserna åt i skolåldern. De, som en gång skola blifva arbetare eller arbetsledare eller statens tjänstemän, sitta alla sida vid sida på samma skolbänk, tills de äro 14—16 år gamla. Skolornas förgrening i olika linjer börjar i stort sedt först när lärjungarne nått denna ålder. Då har jämlikhetsbegreppet vuxit fast i ungdomssinnet. En grund är lagd för socialt samarbete och klassmotsatserna tillåtas icke att härska i arbetslokaler mera än de gjort i skolan. Utan hinder kunna de unga öfvergå från folkskolorna till högre läroverk eller tekniska och yrkesskolor af olika slag. Detta främjar en hälsosam »ståndscirkulation» och bidrager att ställa hvar och en på sin rätta plats.

Att en god och lätt tillgänglig teknisk undervisning samt ypperliga tillfällen för arbetaren att genom fortsatt undervisning förkofra sig i sitt yrke utgör ett af skälen till den amerikanske arbetarens öfverlägsenhet och lär väl få anses oemotsägligt. Ett annat är de ypperliga tillfällena att genom fortsatt undervisning få förkofra sig i sitt yrke. Härtill kommer det storartade folkbildningsarbete, som kanske utan att direkt afse någon särskild gren af näringslifvet dock genom en rikare allmänbildning höjer den enskildes omdömesförmåga och iakttagelseförmåga samt skänker honom större möjligheter af glädje och delaktighet i kulturens välsignelser. Vida bekant är t. ex. den roll, som i städerna »de fria offentliga biblioteken» spela vid den amerikanske medborgarens utveckling. Mindre bekant är däremot det intensiva arbete, som på *landsbygden* pågår för att där sprida kunskap och bildande förströelse. Här må blott påpekas de med understöd af offentliga medel uppsatta »vandringbiblioteken», som till ett antal af öfver 115,000 sändas ut i bygderna, äfvensom de storartade åtgärderna för utlånande af föredrag med ljusbilder till möten och föreläsning-föreningar på landet — allt åtgärder, afsedda bland annat att minska det

»enformiga enahanda», som lätt nog i aflägsnare bygder kännas tryckande och som i sin mån lockar befolkningen in till städerna.

Det främsta medlet att fästa den kroppsarbetande befolkningen vid landet och hindra en onaturligt stor invandring till städerna är naturligtvis i Amerika som annorstädes att uppmuntra *småbruken*. Förenade staterna är ju visserligen ännu »de stora farmernas land». Men småjordbruket, sedan gammalt uppmuntrad genom »homestead»-lagar, omhuldas på senare tid alltmera. Ett storartadt upplysningsarbete i jordbruksfrågan bedrifves inom ett flertal af de enskilda staterna. Försöksfarmer, »experimentalfält» anläggas inom olika distrikt af de särskilda staterna för anställande under de bästa vetenskapliga villkor af försök med olika slag af utsäden, olika brukningsmetoder o. s. v. Resultaten af dessa försök göras icke blott lätt tillgängliga, utan man söker med alla möjliga medel för dem tilltvinga sig jordbrukarnes uppmärksamhet. Redogörelser spridas i hundratusentals exemplar, landtbruksmöten och öfverläggningar mellan landtmän anordnas i stor mängd och under stor tillslutning, upplysningar lämnas äfven genom korrespondens, och slutligen utdelas gratis vissa mängder utsäde till jordbrukarne. De erfarenheter och resultat, som vunnits genom denna lifskraftiga rörelse för det mindre jordbrukets upphjälpande, kunna måhända, jämsides med erfarenheterna från Danmark, tillgodogöras för vårt land, då väl nu den tid stundar, då staten genom egna-hems- och småbruksfrågornas lösning skall söka att åt landet bevara energiska nybyggare inom dess egna gränser.

Redan af hvad jag här anfört torde framgå, att jag anser, att en sådan undersökning väsentligen bör byggas på personliga studier och iakttagelser i Amerika. Jag anser det således oundgängligt, att tillfälle till *studieresor på statens bekostnad* och med noggrant utstakad plan beredes lämpliga, sakkunniga personer, som från olika synpunkter lämna en allsidig och opartisk belysning af amerikanska förhållanden, jämförda med de svenska. Uppdraget att utföra detta arbete skulle anförtros åt representanter för arbetsgifvarnes, arbetarnes och lärarnes yrken, äfvensom åt personer, som äro förtrogna med småjordbrukets och den s. k. folkbildningsfrågans förhållanden och utvecklingskraf.

Tvärtemot hvad man stundom hört uttalas, skulle studieresor af det slag, som här åsyftas, icke behöfva betinga en synnerligen hög utgift. De skulle kräfva mycken tid och mycket pengar, därest icke redan ett betydande material föreläge, som i hög grad underlättar arbetet. Såsom jag förut erinrat, ha nämligen redan andra länder börjat anställa undersökningar i dessa spörsmål, och studieresorna skulle naturligtvis föregås af samlande och bearbetande af tillgängligt material för de olika frågornas bedömande.

Härtill kommer, att man säkerligen skulle kunna påräkna bistånd både vid dessa förberedelser och framför allt under själfva resorna af svensk-amerikaner, villiga att stå till tjänst med sina erfarenheter och studier. Slutligen skulle äfven möjligen här i landet bosatta f. d. emigranter kunna lämna värderika anvisningar under undersökningens olika skeden.

På detta sätt torde antalet personer, som borde erhålla uppdraget att delta i dessa studieresor, kunna inskränkas till ett fåtal, tiden för vistelsen i Amerika förkortas och kostnaderna i betydlig mån nedbringas.

Med stöd af hvad jag här anfört tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville — under beaktande af de i motionen framställda synpunkter — låta verkställa utredning rörande utvandringsfrågan samt vidtaga de åtgärder och för Riksdagen framlägga de förslag, som af denna utredning må finnas påkallade.

Stockholm den 25 februari 1904.

Ernst Beckman.